

^
N

Hauge kirke
Øystein Wyller Odden

FILES

Usette virkninger

Live Lundh

I Øystein Wyller Oddens kunst får vi oppleve lyden av forlatte kirkerom og lyset som faller på seter ingen sitter på. Men en kirke bekymrer seg ikke for å stå tom. Rommene er tvert imot utformet for stillhet og fravær, for lydløse bønner lyttende etter svar. Likevel, lenge før bygningen på Olaf Ryes plass 2 ble til et galleri, var det en høy grad av religiøs aktivitet her. Bedehuset Hauges Minde ble reist på denne adressen i 1875.

Edvard Munchs far, Christian Munch, var en av de fromme som møtte opp her. Grünerløkka var på dette tidspunktet en raskt voksende del av byen, med mange arbeidere som hadde behov for et forankringspunkt. Ivo de Figueiredo skriver i første bind av Munch-biografien Stormen (2023) om hvordan de troende i Christiania Indremissionsforening samlet seg i bygningen for å be natten gjennom. De ba for kunstnerspiren Edvard Munch som lå alvorlig syk og kastet opp blod i feberrier. Den unge Edvard har også notert i dagboken at han bisto pastor Storjohan da han skulle vise fram lysbilder med en Laterna magica – en tidlig form for projeksjonsapparat – her i 1898. Ja, det var en annen og inderligere aktivitet i de hellige rommene som omgir oss, hundre år tilbake i tid. Salenes karakter har endret seg fordi de ikke lenger har den samme betydningen i menneskers liv. Samtidig finnes altså denne tanken, som går langt tilbake i tradisjonen, om at kunsten og musikken som fylte rommene, først og fremst var der til Guds ære, uavhengig av oss. Petter Dass uttrykte det slik i salmen fra 1698: «Gud er Gud, om alle land lå øde, Gud er Gud, om alle mann var døde.»

Den tysk-jødiske filosofen Walter Benjamin skrev på 1930-tallet om hvordan kunsten endret karakter ved å løsrives fra kirkerommet eller andre hellige steder. Kunsten som var planlagt og skapt for kirkelige formål hadde besittet en «kultverdi». Det vil si at kunstens betydning bestod i at man trodde den virket, rituelt og i sin rene væren, uavhengig av om den ble sett eller ikke. I alle slags hellige rom kan du finne detaljerte utsmykninger, håndverk utført med dedikasjon og altere formet med kunstferdighet, ofte plassert i kriker og kroker som sjeldent ville la seg oppfatte av den gjengse tempel-gjenger. Med moderniteten, og særlig muligheten for teknologisk reproduksjon, film- og bildeprojeksjon, endret dette seg. Kunsten ble tatt ut av de hellige rommene

og plassert i bygninger med helt andre siktemål, museer og gallerier der de ble isolert fra sin opprinnelige sammenheng. Slik mistet kunstverkene sin aura og kultverdi: Hvorvidt kunsten var betydningsfull, skulle nå avgjøres av ekspertene, kjøperne, samt interessen til en masse av betraktere. Til gjengjeld fikk kunsten en ny «utstillingsverdi» og ble tilgjengelig nettopp for massene på nye måter. For Benjamin var ikke dette utelukkende negativt. Av kunst- og vitenskapsinstitusjonene har tilgangen på kultobjekter på museer verden over blitt framstilt som et demokratisk framskritt og en vei til kunnskap og opplysning.

I Øystein Wyller Oddens utstilling blir det forlatte kirkerommet fylt av nærværet til det som vibrerer rundt oss hele tiden. Rundt i rommet er det plassert orgelpiper av samme støpning som i orgelet menigheten innviet i 1924. Tonene vi hører er basert på opptak gjort i lokalet på nattestid. Dette er en stillhet omgjort til lyd; frekvensene er gitt av strøm, elektriske apparater, og hvordan disse ellers uhørlige lydene resonerer i rommets form. Wyller Odden har tidligere arbeidet med lignende utforskning, som komposisjonene til serien Kirker i Trondheim (2023). Her er lyden av elektrisitet i tomme kirkebygg fra hele Trondheim kommune oversatt til orgelspill. Også i Oslo rådhus ble ellers ubrukte orgelpiper tatt i bruk av kunstneren i under Oslobiennalen i 2019, ved siden av konserten Kraftbalanse, med strykere akkompagnert av piano. Musikernes partitur bestod her av en instruksjon i hvordan nettfrekvensen, som ved hjelp av voltmetre ble målt i sanntid, skulle omgjøres til musikalske bevegelser.

På kortveggen der altertavlen tidligere hang, projiseres det en film som fanger opp rommet slik vi vanligvis ikke ser det, fordi vi ikke er der. I de tomme rommene registreres dagens lys gjennom vinduene, slik det faller oppover midtgangen og treffer altertavlen, der den hadde sin tradisjonelle plass i sentrum av rommet. I en annen konfigurasjon av filmen, er det natten som fanges opp. Her er projektoren eneste lyskilde. Fargepulseringene i dette natt-lyset ville ikke vært synlig for det blotte øye, men blir her eksponert på film. Den tapte kultverdien til kirkerommet og den nye utstillingsverdien knyttet til projeksjonen av film, kommer slik sammen i et vibrerende spenn. Altertavlen vi ser i filmen, viser – passende nok – Jesus som vender tilbake fra de døde. For også altertavlen, malt av Paul Widerø i 1923, har vært borte – så å si begravet – i alle fall i den forstand at den har vært oppbevart i en kapell-kjeller av Gravplassetaten. Rommene som nå tilhører Atelier Nord gikk fra å være et bedehus til å bli en kirke ved navn Hauges menighet. Da denne

ble nedlagt, flyttet man etter hvert bildet til Gamlebyen gravlundskapell. Slik har altertavlen forblitt utenfor syne, inntil Wyller Odden nå hentet det tilbake til sitt opprinnelsessted. Maleriet, med Jesus sine overdrevne store, milde øyne og en glansbildeaktige komposisjon, har fått en særskilt patina av å ha vært stuet bort. Vi ser lys- og fuktskader, og en rift ved Jesu høyre legg.

Gjenstander og tradisjoner flyttes på, gjemmes og glemmes. Likevel er de ikke ugjenkallelig borte. Plutselig står de tydeligere for oss enn de mest nærværende og nåtidige elementene vi omgir oss med, som grunntonene i den summende teknologien vi ikke lenger lar oss forstyrre av. I utstillingen Hauge kirke hentes usett fortid og uhørt nåtid fram for oss gjennom kunsten. Den kan enda kanaliseres ut i et gallerirom, i en snart 150 år gammel bygning på Olaf Ryes plass.

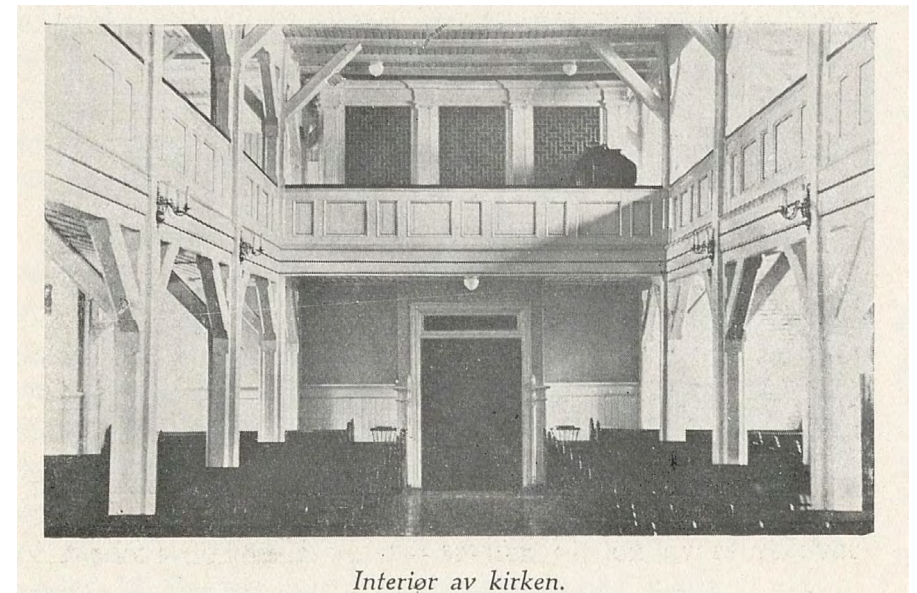
Øystein Wyller Odden (f.1983) er utdannet ved Kunstakademiet i Oslo og har tidligere hatt separatutstillinger ved blant annet Fotogalleriet (2011), Nordnorsk Kunstnersenter (2016) Kunstnerforbundet (2018) og Trøndelag Senter for Samtidskunst (2023). Han har deltatt i gruppeutstillinger ved blant annet Henie Onstad Kunstsenter, Leopold-Hoesch-Museum og Tegnerforbundet.

Live Lundh (f.1992) er en skribent og kritiker bosatt i Oslo. Hun skriver kunst- og litteraturkritikk for blant andre Morgenbladet. I 2024 ble hun kåret til årets litteraturkritiker av Norsk kritikerlag.

Edvard Munch

Blyanttegning av Hauges Minde fra skissebok (1877-1878) som tilhører samlingen til Munchmuseet

Ukjent fotograf

Foto av Hauge kirke hentet fra jubileumspamflett utgitt i forbindelse med at Hans Nielsen Hauges Minde fylte femti år i 1925.

Øystein Wyller Odden

Altartavle av Paul Widerø fra 1923 tilbake på Olaf Ryes plass 2. Avbildet i forbindelse med videoinnspilling

Unseen Effects

Live Lundh

In Øystein Wyller Odden's art, we experience the sound of abandoned church interiors and the light falling on pews that are no longer sat on. But a church does not worry about standing empty. On the contrary, the rooms were designed for silence and absence, for soundless prayers listening for answers. Yet, long before the building at Olaf Ryes plass 2 became a gallery, there was a high level of religious activity here. The prayer house Hauges Minde was erected at this address in 1875.

Edvard Munch's father, Christian Munch, was among the devout who attended here. At that time, Grünerløkka was a rapidly growing neighbourhood, with many workers needing space for contemplation. In the first volume of the Munch biography *Stormen* (2023), Ivo de Figueiredo writes about how the faithful in the Christiania Inner Mission Association gathered in the building to pray through the night. They prayed for the then aspiring artist Edvard Munch, who was seriously ill and vomiting blood in feverish fits. The young Edvard noted in his diary that he assisted Pastor Storjohan with showing slides using a *Laterna magica* – an early form of projection device – here in 1898. Yes, there was a different and earnest activity in the holy rooms surrounding us, a hundred years ago. The character of the space has changed because worship no longer hold the same significance in people's lives. At the same time, there is this thought, which stretches far back in Christian tradition, that the art and music filling rooms such as this one were primarily for the glory of God independently of us. Petter Dass expressed it thus in his hymn from 1698: "God is God, even if all lands lay desolate, God is God, even if all men are dead."

In the 1930s, the German-Jewish philosopher Walter Benjamin wrote about how the character of art changed once it was detached from church interiors and other sacred places. Art that was devised and created for religious purposes had possessed a "cult value". This means that the significance of the art lay in the belief that it had a ritual effect, in its pure existence, regardless of whether it was seen or not. In all kinds of sacred spaces, you can find detailed decorations, craftsmanship performed with dedication, and altars shaped with artistic skill, often placed in nooks and crannies rarely perceived by the ordinary temple-goer. With modernity, and particularly the

possibility of technological reproduction with film and image projection, this changed. Art was taken out of sacred spaces and placed in buildings with entirely different purposes, museums and galleries where it was isolated from its original context. Thus, artworks lost their aura and cult value: Whether art was significant was now to be decided by experts, buyers, and the interests of a mass public. In return, art gained a new "exhibition value" and became available to the masses in new ways. For Benjamin, this was not entirely negative. Access to cultural objects in museums worldwide has been portrayed as a democratic advancement and a path to knowledge and enlightenment by art and science institutions.

In Øystein Wyller Odden's exhibition, the abandoned church interior is filled with the presence of what vibrates around us all the time. Around the room, organ pipes by the same maker as those in the organ inaugurated by the congregation in 1924 are placed. The tones we hear are based on recordings made in the space at night. This is silence transformed into sound; the frequencies are provided by electricity, electrical devices, and how these otherwise inaudible sounds resonate in the room's form. Wyller Odden has previously worked with similar explorations, such as the compositions for the series *Churches in Trondheim* (2023). Here, the sound of electricity in empty church buildings throughout Trondheim municipality was translated into organ music. In Oslo City Hall, otherwise unused organ pipes were also employed by the artist during the Oslo Biennale in 2019, alongside the concert *Kraftbalanse*, with string players accompanied by piano. The musicians' score here consisted of instructions on how to convert the internet frequency, measured in real-time with voltmeters, into musical movements.

On the short wall where the altarpiece once hung, a film is projected that captures the space as we usually do not see it, because we are not there. In the empty rooms, the daylight is registered through the windows, as it falls upwards the center aisle and hits the altarpiece, where it had its traditional place in the center of the room. In another configuration of the film, it is the night that is captured. Here, the projector is the only light source. The color pulsations in this night light would not be visible to the naked eye but are exposed on film. The lost cult value of the church interior and the new exhibition value associated with film projection thus come together in a vibrating tension.

The altarpiece we see in the film depicts – fittingly – Jesus returning from the dead. For the altarpiece, painted by Paul Widerø in 1923, has also been gone – so to speak, buried – at least in the sense that it has been stored in a chapel basement of the Cemetery Administration. The rooms now belonging to Atelier Nord went from being a prayer house to becoming a church named Huges Menighet. When it was closed, the painting was eventually moved to Gamlebyen cemetery chapel. Thus, the altarpiece has remained out of sight until Wyller Odden retrieved it to its original location. The painting, with Jesus's exaggeratedly large, gentle eyes and its glossy composition, has acquired a particular patina from being stored away. We see light and moisture damage, and a tear on Jesus's right calf.

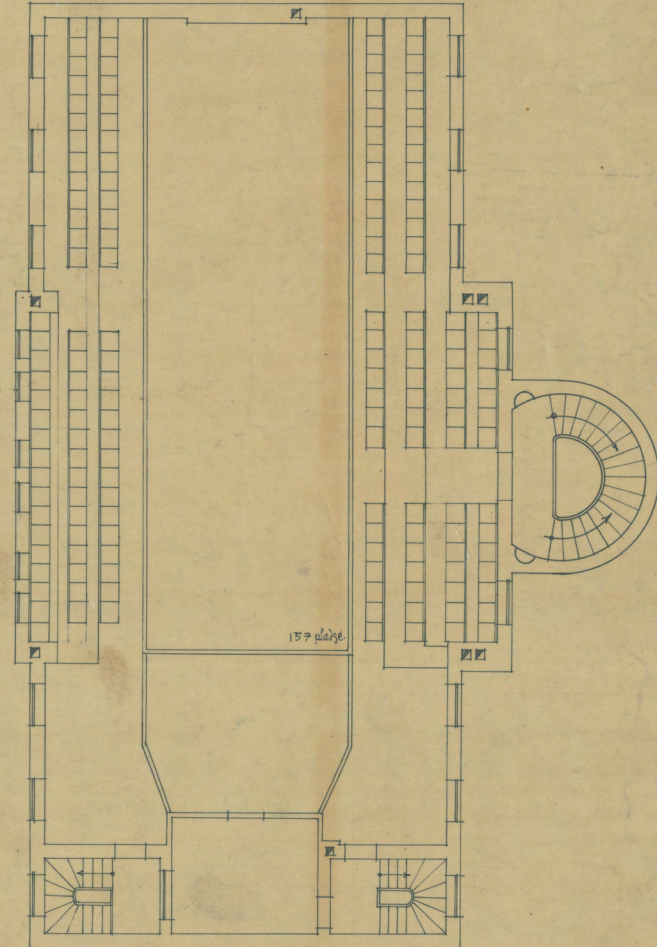
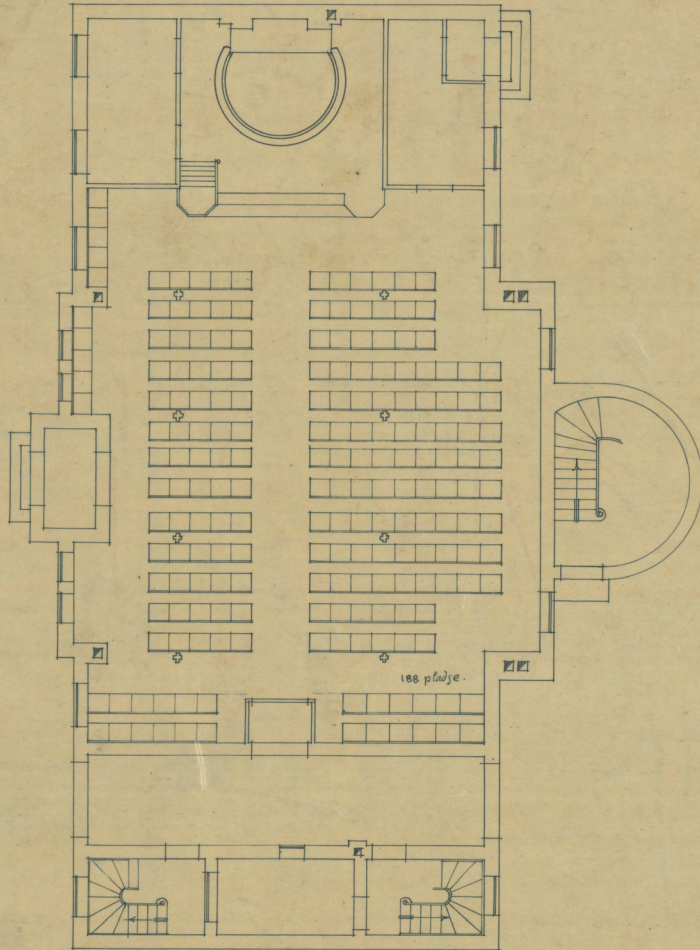
Objects and traditions are moved, hidden, and forgotten. Yet, they are not irretrievably gone. Suddenly they stand out more clearly to us than the most present and contemporary elements we surround ourselves with, like the fundamental tones in the humming technology we no longer let disturb us. In the exhibition Hauge Church, unseen past and unheard present are brought forth through art. It can still be channeled into a gallery space, in a nearly 150-year-old building at Olaf Ryes plass.

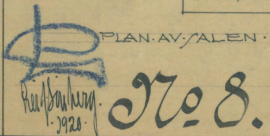
Øystein Wyller Odden (b. 1983) is a graduate of the Oslo National Academy of the Arts and has previously held solo exhibitions at venues such as Fotogalleriet (2011), Nordnorsk Kunstnersenter (2016), Kunstnerforbundet (2018), and Trøndelag Center for Contemporary Art (2023). He has participated in group exhibitions at Henie Onstad Kunstsenter, Leopold-Hoesch-Museum, and Tegnerforbundet.

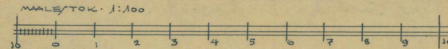
Live Lundh (b. 1992) is a writer and critic based in Oslo. She writes art and literature criticism for Morgenbladet. In 2024 she was named Literature Critic of the Year by the Norwegian Critics' Association.

No 8.

OLAF RYE PLAD No 2.
PLAN OVER BENKARANGEMENT.

PLAN AV AALEN.

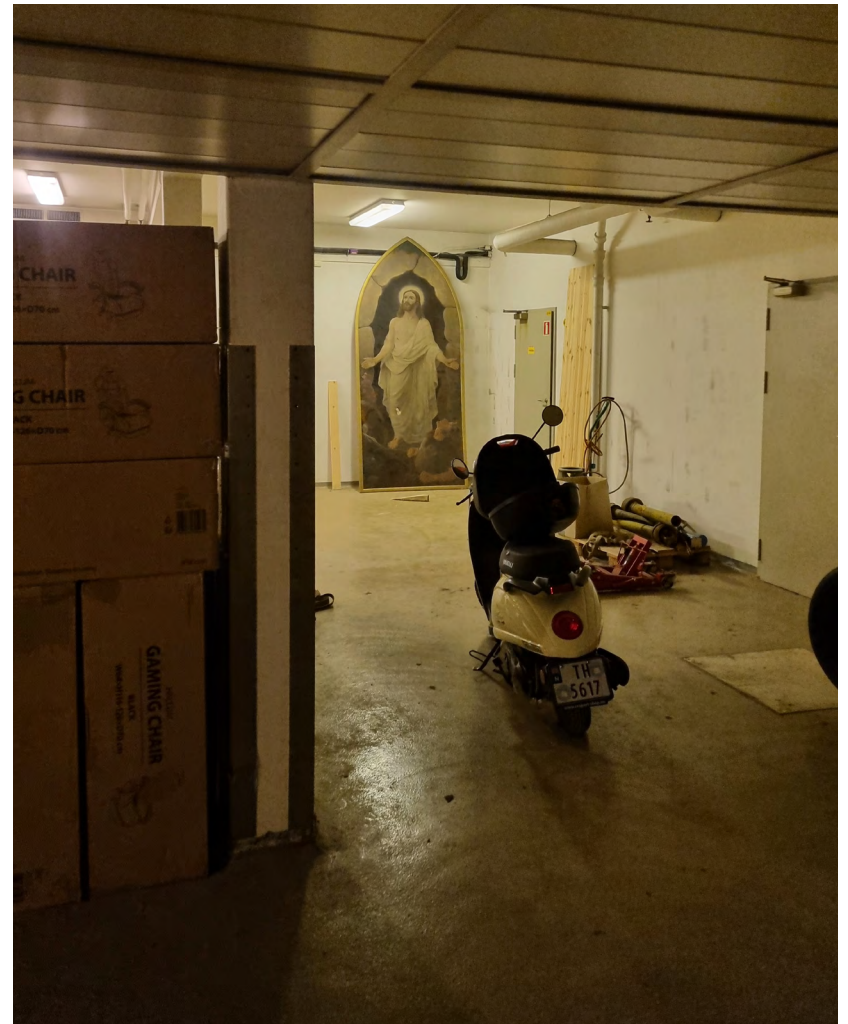

PLAN AV GALLERI.
20. M.

KRISTIANIA 21/6 1920.

Plantegning av Hauges Minde

Fra Oslo byarkiv

Øystein Wyller Odden

Fotografi av Paul Widerøs altertavle for Hauge kirke i kjelleren på Østre krematorium (2023)

Atelier Nord Files

ISBN 978-82-93994-04-6

Redaktør: Nicholas Norton

Tekst: Live Lundh

Korrektur: Ruth Hege Halstensen,
Nicholas Norton,

Oversettelse: Nicholas Norton

Design: Nicholas Norton

Art Direction:

Research and Development

Denne utgivelsen er produsert i
forbindelse med Øystein Wyller
Oddens utstilling Hauge kirke på
Atelier Nord

06.09.24 – 13.10.24

Utstillingen er del av
Ultimafestivalen og er produsert
av Atelier Nord. Den er laget med
støtte fra Kulturrådet, Kunstsentrene
i Norges regionale prosjektmidler
og Fond for lyd og bilde.

Publikasjonsserien Atelier Nord
Files er støttet av Kulturrådet.

Atelier Nord er støttet av Kulturrådet
og Oslo kommune.
www.ateliernord.no

Atelier Nord

Olaf Ryes plass 2, 0552 Oslo

Åpningstider

Torsdag og fredag 15-18

Lørdag og søndag 12-17

www.ateliernord.no